

Če pisatelj pravi na konci prvega dela: „Takovým mučedlníkom vědy byl také Šafařík; tělo jeho padlo v obět vědě, ale duch jeho žiti bude nesmrtelně ve vědě slovanské, kterou na vysoký stupeň dokonalosti povznesl,“ tedaj se v tem strinja ž njim vsakdo, kdor le količkaj pozna zasluge Šafaříkove in njegove spise, a njegov životopis iz spretnega peresa Brandlovega, bode bral tudi on z zanimanjem, kateri pozna podrobneje delavnost največjega češkega slavista, ker je v njem mnogo novega in ob jednom zanesljivega.

V drugi knjigi je opisal g. Brandl prav zanimivo in podrobno življenje nam iz ilirske dobe znanega češkega pesnika, zgodovinarja in etnologa Erben a. Tukaj se nam pripoveduje, kako je Erben nabiral svoje narodne pesmi (Písňe národní v Čechách), kako je prepisaval neumorno v raznih arhivih čeških stare listine češke, latinske in nemške, važne za češko zgodovino ter je pri takih poslih bil Palackemu izvrsten sotrudnik, kateremu je n. pr. izpisal iz Pertzovih „Monumenta Germaniae“ vse stvarí, ki so važne za češko zgodovino.

Razlikuje se pa ta životopis od prvega po tem, da nam pisatelj ne ocenjuje delavnosti Erbenove in njegovih jako mnogovrstnih spisov, nego da se je omejil na sam životopis; zato je pa ta tem obširnejši in vestnejši, ker se opira po večem na Erbenovo korespondenco. Kakor vemo, dopisaval je Erben pridno z našim Vrazom in g. Brandl je objavil tukaj marsikaj zanimivega iz teh pisem. Vendar bi bil gospod pisatelj morda dobro storil, ko bi nam bil povedal kratko nekaj o zaslugah Erbenovih v književnosti in slovanski znanosti in kratko ocenil njegove spise, kajti spisi, v katerih to nahajamo (Lavrovskij, Očerk žizni i dějatelnosti Erbena v Žur. Min. Nar. Pros. 1871, in nekrolog v XIV. knjigi Rada) niso vsakemu pristopni. Vsekako pa moramo biti hvaležni g. Brandlu za ta lepi životopis nam simpatičnega češkega pesnika in učenjaka.

V. Oblak.

Čakavski drobec z l. 1554.

V videmski (Udine) semeniški knjižnici je zasledil g. D. Trinko jeden list obsezajoč rokopis, pisan s prav slabo latinico. Oblika in velikost lista je navadna 4° (20·5 cm vis. in 15·5 cm šir.); popisani sta obe strani, toda zadnja ne popolnoma. List je pisan s črnilom, katero je že precěj obledelo, a tako nerazločno in slabo, da je res prav težko čitati. V jezikovnem oziru naš drobec nima nobene važnosti, v njem ne bereš nobene posebne oblike, nobenega arhajizma, jedino to prednost ima, da je *datiran*, kajti na konci rokopisa stoji: „*pisano na 1554 misica jugna na 28.*“ Datiranih rokopisov v čakavskem narečji — da je tudi naš list v tem narečji pisan, to kaže nam že oblika *ča*, katero je gostokrat najti v njem, to nam kaže

refleks stsl. *lb*, ki je *i* in glasovna skupina *šč*, za katero ima štokavščina *št*, za to govori tudi *j* m. štokavskega *dj* etc. — je prav pičlo številce, no, radi tega pa vendar še ni naš fragment bogve kake važnosti in vrednosti, ker ne smemo pozabiti, da imamo od konca XV. stol. do sredine XVI. stol. že precēj tiskanih knjig, nekatere so celo dovolj obširne, o čemer se lahko prepričamo iz Kukuljevićeve Bibliografije hrvaške (posebno na str. 1—7). Kakor znano, ponaša se srbohrvaška književnost že z obširnimi pesniškimi umotvori iz te dōbe, semkaj spadajo v prvi vrsti dela čakavskega pesnika Marulića.

Da kaže pravopis našega fragmenta nekoliko italijanski in ne madjarski vpliv, temu se ne bomo čudili pri čakavskem rokopisu, kakor tudi ne, da je v zaznamenovanje glasov *č*, *ć*, *š* in *šč* nedostaten in nedosleden. Najpoprej pa hočem omeniti, da se piše po italijanskem načinu *gn* za *nj*: ofquergnegna, zlamegnuje, jugna; za *lj* se piše *gl*: zemgli, umiglenftua; za *j* stoji *g*: giftinu, gimil, gimamo, priftogi etc. To pravopisno posebnost nahajamo tudi v najstarejši hrvaški knjigi tiskani z gotskimi črkami, v Lekcionariji Bernardina Splječanina iz l. 1495, kjer čitamo n. pr. gospodgni, stuoritegl, poglih, in še v drugih starih tiskih n. pr. v Budinićevi knjigi Jzpravnik za jerei (1582). Za soglasnik *č* se piše *c* in *ch* n. pr. ca, ucinite, ucinih, uiche, za naš *s* stoji *f*: giftinu, grifi, fobom, bismo etc., za glas *š* se piše *f*, *sh* in *ch*: nafi, uflifhati, pouichj; za *ž* se rabi *s* in *f*: ziuitj, tufbu, flufbu. Za hrv. soglasnik *č* se piše *ch*: odpufchujuchi, dariuajuchi; za *šč* pa stoji *fch*: odpufcha, odpufchujuchi, pofuetilifchu, prafchujmo.

Najvažnejše glasoslovne posebnosti sem že omenil; stsl. *lb* odgovarja tedaj *i*: grih, gimil, di (= dē), mifca; refleks stsl. *a* je pravilno *u* in tudi stsl. *ā* odgovarja *e*. Tudi mifca ni prava izjema, nego *i* m. *e* stoji radi analogije. Štokavskega *št*, kakor omenjeno, ni najti, nego vedno *šč*: prafchujmo, odpufchujuchi etc. in tudi štokavskemu *dj* odgovarja *j* n. pr. meu (= meju), kateri predlog v isti obliki nahajamo že v starih spomenikih (Miklos. Monumenta serb. spect. histor. Serb. 176). Pri zlamegnuje (= znamenjuje) spominjamo se takoj na znani prehod *l* v *n* v nekaterih skupinah n. pr. mlogo. Ta prehod nahajamo baš pri istem deblu že v prvi polovici XV. stol., čitamo namreč v listini z l. 1434. (Miklos. Monum. serb. str. 378) zlamenitimъ pečatomъ in v listini z l. 1498. (br. CDLXIV) zlamenim našimъ. Krajni trdi *l* (stsl. *lb*) je še ostal neizpremenjen: gimil, kar nahajamo n. pr. tudi v skoraj istodobnih spisih čakavskega pesnika Marulića; *l* = *lb* se je ohranil v čakavščini še dandanes. V štokavskem narečji se je pa v tem času že bil vokaliziral *lb*. Če ne nahajamo nobenega primera, da bi se krajni *m* nadomestil z *n*, tako se temu ne smemo čuditi, ker je to posebnost primorskih narečij.

Iz oblikoslovja mi je omeniti le malo, v prvi vrsti acc. pl. 7-dekl.: grifi. Acc. pl. na *i* nahajamo v srbohrv. že v XIV. stol., posebno pa v XV. in XVI. stol., toda take oblike s prehodom predstoječega guturala v palatale nastopajo koncem XV. stol., osobito se pa pojavljajo v XVI. stol. (Dañičić, Istorija oblika 106, 107.) Te oblike smemo prištevati posebnostim čakavskega narečja, v katerem je acc. pl. te deklinacije še dandanes na *i* (cf. Archiv V, 185, Strohal, Oseb. današ. riečkoga nar. 21—24 in Nemanić, Čakavisch-Kroat. Studien I, 28), toda brez izpremembe predstoječih guturalov; zdaj se tedaj v tem narečji govori grehi (Mikuličić, Narodne pripovietke) 51, oblaki 128, vuki 18, traki 36 etc. Acc. pl. a-dekl. je v našem fragmentu na *e*: noge, zdaj je pa tudi v tej deklinaciji končnica *i* in mi čitamo v Mikuličiću nogi, ruki, divojki, suzi etc. — Instrum. sgl. oseb. zaimka je fobom, pričakovali bi morda fobum, fobun, toda v Lekcion. Bern. Splječ. se nahaja tudi mnom, tobom, sobom. To obliko si imamo na isti način tolmačiti iz sobojā kakor ženom, rukom: o glasoslovnem prehodu *v* v *m* se ne dá tukaj govoriti. V acc. pl. nahajamo že nafi, kar se tudi zdaj govori, izjednačeno z nomin. sklanjo. Tudi nom. pl., *ki* kaže nekoliko na zapad. — V sestavljeni deklinaciji je končnica gen. in dat. sgl. *oga*, *omu* (drugoga, drugomu), dandanes je pa v tem narečji navadno *ega*, *emu*, kar nahajamo že v XVI. stol. Dostavljam še to, da naš fragment rabi tudi aor. *dah*, *učinih*, *bisno*.

O leksikalnih posebnostih našega lista tudi skoraj ne more biti govora. Omenim samó dve, tri stvari. V tretji vrsti čitamo ueche (veče), kar nahajamo že v starejših srbohrv. listinah, in sicer v pomenu plus, magis pa tudi iam (Daničić, Rječnik iz književnih starina srp. I, 112). Predlog, kateri slóve v našem fragmentu suprotiua, nahaja se v isti obliki nekolikokrat že v starih srbohrv. spomenikih, toda ima tudi drugo lice in slóve suprotivb, suprotěvb, suprotivu, suprotěvo; vse te razne oblike nahajamo že v starejši dōbi (Daničić, Rječnik III, 206). Besede umiljenstvo ne nahajam v Daničićevem slovarji, pač pa tej podobno in sorodno besedo umiljenije animi commotio, katero navaja Daničić (III, 367) že iz starejše dobe. Tako tudi v Daničići ni nobenega primera za samostalnik oskvěrnjenje, nahajamo pa v njem samó glagol oskvěrbniti, tega pa že v starejših spomenikih (Daničić II, 234). Glagol prostiti v pomenu condonare, ignoscere, je nam že tudi dobro znan iz drugih srbohrv. virov (Daničić II, 463).

Kateri vrsti cerkvenih spisov pripada naš fragment, ne dá se določiti, ker je prekratek in vrhu tega še v sredini pokvarjen tako, da v sredini še ugeniti ne moremo pravega zmysla. Najbrž je pisec pri prepisu prezrl jedno vrsto in tako je nastala omenjena nejasnost v zmyslu. Prof. Jagić sodi, da je naš list morda epilog kake pridige, toda kaj gotovega, kakor sem rekel, se ne dá povedati pri tako malem odlomku.

V naslednjem podajem fragment v izvirnem pravopisu, izpremenil nisem nič. Aho ugiftinu on chi niedā grih nima / nie gimil niche gimiti moli za gri / fi nafi: cholicho ueche mi meufobom / za grifi nafi moliti gimamo: jacho / od pufcha nā on chomu nimamo / cabifmo od puftili: cholicho ueche / gimamo p̄ftiti ¹⁾ jedā drugomu me / unamj chi pref gricha oude ziuitj / ne-
moremo: ca ugiftinu uidife / uouuom posuetilifchu gospodinomu ²⁾ / dafi zla-
megnuje chada di prili / chu: ugiftinu dah uā ³⁾ dachacho / ju ucinih nā tacho
da ini ucini / te: nego ca odtuoreno di upufl. ⁴⁾ / od pufchujuchi meufobō
jedan dru / gomu: acho suprotiua chomu / gima chu tufbu: chacho i gospo-
din p̄fti ⁵⁾ nā tako i mj meu / fobom grifi prafchujmo: i fanafi grifi / meu-
namj molimo itacho pouichj / put jedan drugoga noge nafe / umijemo: nāfe
priflogi dariua / juchi gospodin ouu flufbu flubu / uj iumiglēstua ifpuniti a
gnemu / fe pristogi uflifhati inaf od fua / choga ofquergnegna gricha / oci-
ftiti po ifucherflu i u ifucherflu / ica ginim jofche profimo na zem / gli
p̄ftife inā ina nebi.

pisano na 1554 mišica jugna na . 28 .

V. Oblak.

LISTEK.

Biblijografija slovenska. Pod tem naslovom hočemo odslej naznanjati vse nove knjige slovenske, ki se pošiljajo uredništvu našemu; o važnejših izmed njih bomo o priliki obširneje poročali:

— Gluhomutec in nja obrazovanje, z navodom, kakó gluhoneme otroke domá izrejati in v domači šoli poučevati. Spisal Janez Koprivnik, c. kr. vadnični učitelj v Mariboru. Ponatisek iz »Popotnika«. Tisek tiskarne sv. Cirila v Mariboru 1888, 8, 55 str. Cena 35 kr. po pošti 5 kr. več.

— Didaktofon. C. kr. izklj. privileg. glasbeni instrument. Sestavil Alojzij Luznik, učitelj v Škrbini (pošta Komen na Primorskem). Samozaložba. Tiskala Katoliška Tiskarna v Ljubljani 1887, 8, 8. Knjižica se pošilja vsakemu gratis in franco, kdor se oglasi zánjo pri g. izdavatelji.

— Pripovedka o vetru. Češka národna pravljica. Spisala Eliška Krásnohorská, z dovoljenjem pisateljčnim poslovenil H. Podkrajšek. S sedmimi podobami. Založila »Narodna Šola«, natisnila Klein in Kovač v Ljubljani 1887, 8, 66 str. Cena 50 kr.

— Šolske drobtinice. V petindvajsetletnispomni A. M. Slomška učiteljem, odgojiteljem in prijateljem šole spisal Fr. S. Jamšek, nadučitelj in bivši c. kr. nadziretelj v Reichenburgu. Natisnil in založil J. R. Milic v Ljubljani 1887, 8, 215 str. Cena brošuranemu iztisku po 1 gld., vezanemu v platno po 1 gld. 20 kr., s pošto po 10 kr. več.

— Pedagogiški letnik, obsezajoč »Občno vzgojeslovje«, katero je po dr. Jos. Michu poslovenil Fr. Gabršek, dalje »Pouk o črtežih« s podobami, katerega je

¹⁾ V rokopisu ima sicer ta beseda kratico, toda ne nad črko *p*, nego pri tej črki je okrogli rep mnogo podaljšan. — ²⁾ Morda gospodinome. — ³⁾ Morda nā. — ⁴⁾ Pred / je majhna luknjica tako, da se ne dá razločiti, katera črka je tam stala. — ⁵⁾ O tej kratnici velja isto, kar je že bilo poprej povedano.